

БОРА ЂОРЂЕВИЋ – ДОБИТНИК „ВЕЛИКЕ АНДРИЋЕВЕ НАГРАДЕ”

Вјерујем да са мном дијелите мишљење да је многе изненадила вијест да је жири за додјелу „Велике Андрићеве награде” (Емир Кустурица, Мухарем Баздуљ и Јован Делић) ту награду за најбољу књигу објављену у Републици Српској и Републици Србији за 2017. године додијелио Борисаву – Бори Ђорђевићу за књигу поезије *Пусто острво*, коју је објавила београдска издавачка кућа „Арте”. Та је вијест, међутим, могла изненадити само оне који се приклањају увријеженом мишљењу да је Бора Ђорђевић или Бора Чорба најрепрезентативнији представник пејоративно схваћене „уличне поезије”, коју, између осталог, карактерише и етички проскрибована употреба вулгарне и ласцивне лексике. А да такво мишљење не почива ни на каквим аргументима, жирију је било јасно не само на основу награђене књиге, него и на основу свих девет претходних поетских збирки Боре Ђорђевића.

У образложењу жирија о додјели „Велике Андрићеве награде” Бори Ђорђевићу најдиректније је истакнута поетско-музичка самосвојност Боре Ђорђевића. Посебно је наглашено мјесто специфичног Бориног стваралаштва у двама временским контекстима: у времену Бориних пјесничких почетака и у времену данашњем. „Осамдесетих година прошлог вијека” – каже се у образложењу – „кад је *Рибља чорба* била на врхунцу и кад је Бора Ђорђевић објавио своје прве пјесничке књиге,

рокенрол је био истински субверзивна дјелатност, док је књижевност била вокација с максимумом друштвеног угледа. Онако како је Југославија била између Истока и Запада, тако се Бора Ђорђевић налазио између књижевности и рокенрола. Књижевност је била у стању да пропитује политичке догме, док је рокенрол имао способност мобилизације маса. Бора Ђорђевић је био један од максимално двојице-тројице овдашњих пјесника-с-гитаром који је могао и једно и друго. Иако су озбиљни људи и у то вријеме у његовим отпјеваним стиховима препознавали литерарну вриједност, била је дирљива његова потреба да статус пјесника потврди и књигама.

Три-четири деценије касније, све се промјенило. Нити је рокенрол субверзиван, нити књижевност осигурава друштвени углед. Нобелову награду за књижевност добио је Боб Дилан, и то ју је добио за пјесме које је отпјевао, не за књиге које је, онако успут, објавио. Уосталом, не може папир бити мјерило литерарне вриједности. Да би се то доказало у глобалном оквиру, треба се вратити хиљадама година уназад, до *Илијаде* и *Одисеје*. У српском оквиру, то је још много лакше јер нас једва стотине година дијеле од Филипа Вишњића и других гуслара који су врхове књижевности једног народа, као у дистопијским визијама Реја Бредберија, носили 'у глави'.

Свеједно јесу ли пјеване или (само) укоричене, код пјесама Боре Ђорђевића је увијек јасно да их је писао препознатљиво исти пјесник. Из те бразде је и књига *Пусто острво* (Арте, Београд, 2017). Она се подједнако наставља на, рецимо, албум *Мртва природа* као и на књигу *Равнодушан према плачу*. У њој је све оно по чему је Ђорђевићева поезија значајна, а у низу нових пјесама. Као што смо код Ђорђевића навикли, он тематски варира од политике до судбине маргиналца у савременом свијету. На нивоу риме је у стању да нас изненади римујући нешто што прије њега као да нико није, под-

сјећајући нас у том смислу, рецимо, на Душка Трифуновића. (Каже на крају једне пјесме: *Србија стоји на рубу амбиса/ мудро вођена од Телетабиса.*) Такође, Ђорђевић као мало ко зна да искористи туђу синтагму, туђи наслов, фразу већ скоро излизану и од ње направи пјесму која ће се отад асоцијативно везати и за њега, ако не и најприје за њега. Примјери из његовог опуса су бројни: од *На западу ништа ново до Погледај дом свој, анђеле*, док у овој књизи имамо пјесме какве су *Вратиће се роде* или *Добра земљо, лажу*.

Напосљетку, ту су и искрице чистог духа гдје се пермутацијом само два слова ствара досјетка, од које би неко други направио читав есеј. Тако је Ујевићев *ЛЕЛЕК СЕБРА* код Ђорђевића постао *ЛЕЛЕК СЕРБА*.

На крају, али не и најмање важно, код Ђорђевића је ту увијек и нека 'фига' у џепу, маневар рођеног забављача који не жели да га се схвата претерано озбиљно те он у стиховима које сам назива тестаментарним поручује:

Кад све одузmem и саберem
Схватим да цео живот серem,
Кад се све сабере и одузме
Онда ме велика туга обузме.

То је слика повлачења црте, изречена колоквијално, привидно без стилизације, а заправо у савршеном катрену гдје се суочавају субјективна самокритична јадиковка и објективни поглед на свијет. Један мудрац је рекао да поезија мора да брани саму себе. Она се код Ђорђевића брани гласним цинизмом испод кога се крије трагичан доживљај.”

Тако је жири и у образложењу цитирао Борине стихове међу којима има један вулгаризам. Али тај је вулгаризам, као и већина вулгаризама и опсцених ријечи, у поезији Боре Ђорђевића употријебљен из поетских разлога. Он на најбољи начин показује да и ријечи под интердикцијом, или забрањене ријечи, могу бити поет-

ски валидне, тако да би у датим контекстима, са датим темама, без њих поетски ефекат не само био блијед, него га вјероватно не би ни било. И тако је увијек у поезији и музици Боре Ђорђевића, опscene ријечи по правилу имају естетску функцију. У стилистици и теорији књижевности већ је констатовано да постоји лексика „која има функцију стварања одређене еротске атмосфере (понекад лепршаве, забавне, која изазива осмијех или смијех, понекад опет 'тамније', 'озбиљније'), али прије свега са естетском функцијом. Можда би се такве ријечи могле назвати *еротонимима*, што би потпуније изразило њихову стилску функцију у дискурсу”; и баш ту се „види разлика између стилистике и других лингвистичких дисциплина: читав је низ ријечи које би у рјечницима носиле одредницу *вулгаризми* или *опscene ријеч* у књижевном тексту у функцији *еротонима*. Поново се тако показује да тек употребна и функционална вриједност језичних јединица одређује њихову стилистичку маркираност” (М. Катнић-Бакаршић). Поезија Боре Ђорђевића најбоља је, и недвосмислена, потврда томе. Вулгарне и опscene лексеме у њој употријебљене имају строго естетску, поетску вриједност, и никако их не треба поистовјећивати са употребом у ванпоетским контекстима. Оне у тим контекстима имају функцију дисфемизама, тј. етички непримјерених језичких јединица, док у пјесничким Бориним контекстима добијају функцију специфичним поетизама.

Већ је правилно уочено да је, с обзиром на то да је био на размеђи потребе за ангажманом и оспоравањем, Бора своју поезију извукао испод скута „префињених умјетности” и извео је на улицу где се живи брзо, пргаво, дрско, грубо, али с благом депресијом која се обично дави у литрима алкохолних пића. Тиме та поезија није била мање поезија, него је насупрот била индивидуалнија, самопрепознатљивија – Борина поезија. Пјевајући

о свакодневним мање општим а више конкретнима појавама, Ђорђевић је пјеснички врло препознатљив, свој, слободан. Слободном животу насупротна је строга пјесничка форма Бориних пјесма. Та строга огледа се у композиционим начелима пјесама, у структури строфа и њиховом међуодносу, а понајвише у рими. Рима је доминанта, и формална и семантичка доминанта, Борине поезије. Преко ње Бора најчешће успоставља тематско и структурно јединство пјесме. Мало је пјесника у српској поезији са тако раскошном поетски валентном римом.

Ако је Нобелову награду за поезију добио Боб Дилан, а ако се, по мјеродавном мишљењу Матије Бећковића, „Бора Ђорђевић на енглеском каже Боб Дилан, а Боб Дилан на српском Бора Чорба” – онда је то довољан, макар и посредан, показатељ да је „Велика Андрићева награда” упућена на праву адресу, праву да „правија” не може бити!